

Любов КРАВЕЦЬ
кандидат педагогічних наук

СЛОВО ПРО ПЕДАГОГА-КЛАСИКА

Кафедра педагогіки і психології (завідувач — доцент Любов Кравець) провела педагогічні читання «Василь Сухомлинський: школа XXI століття», приурочені 100-річчю від дня народження класика української педагогічної науки. Однією з особливостей ювілейних читань став контингент доповідачів: слово про видатного педагога виголосили юні дослідники його життєтворчості — студенти філологічних спеціальностей гуманітарного факультету. Функцію модератора виконував декан факультету, доцент Володимир Мазурок, який звернувся до учасників читань зі вступним словом і на закінчення узагальнив ідеї, озвучені студентами-доповідачами.

Майбутня вчителька англійської філології Аліна Демчук свій виступ про вчителя української філології назвала «Василь Сухомлинський — учитель, філософ, мудрець», де звернула увагу на гуманістичні основи та інноваційні ідеї педагогічної спадщини Сухомлинського. Дівчина нагадала, що сучасна інтерактивна методика застосовувалася ним ще в другій половині минулого століття. Його новаторські здобутки — школа радості, школа під блакитним небом, уроки мислення серед природи, бесіди з людинознавства, вивчення інтелектуальних, емоційних, комунікативних і фізичних індивідуальних особливостей учня та інше. Інноваційна форма поєднувалася із вічним — істиною — і спрямовувалася на любов до матері і Вітчизни,

до природи і культури, до праці та творчості. Студентка зробила висновок, що основним лейтмотивом книги Василя Сухомлинського «Серце віддаю дітям» є теза «На любові до дітей тримається світ».

Третьюкурсниця спеціальності «Українська мова і література» Ольга Орленко досліджувала свою фахову тему «Літературна творчість Василя Сухомлинського». Юний науковець підкреслила, що все найцінніше, створене видатним українським педагогом, увійшло до скарбниці вітчизняної педагогіки та національної духовної культури і знайшло своє поширення у багатьох країнах світу: його твори опубліковані 53 іноземними мовами. У доробку В.Сухомлинського — 48 монографій, 600 статей, 1500 художніх творів (казок, оповідань, притч, новел). Тривожну актуальність носять виокремлені

дослідницею слова педагога-класика: «Якщо з дитинства у дитини не виховувати любові до книжки, якщо читання не стало її потребою на все життя, — в роки отрочества душа підлітка буде порожньою». Без любові до книги, підкреслює студентка, робота вчителя і в зальному житті людини втрачають духовне наповнення, приречені на душевну бідність.

Заідеологізованим і формалізованим за радянських часів було поняття патріотизму. Однак Василю Сухомлинському і в тоталітарну комуністичну епоху вдалося втілити у систему патріотичного виховання національні елементи. Про це у своєму виступі «Василь Сухомлинський про патріотичне виховання» говорив третьо-

курсник спеціальності «Англійська філологія» Назар Прокопів. Студент солідарний із думкою видатного педагога про те, що в патріотизмі поєднуються загальнолюдські та національні цінності, серед яких пріоритетними виступають любов до рідної землі, народу і Батьківщини, до рідних і близьких людей, до рідної мови, шанобливе і бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу і Вітчизни. Для того, щоб сформувати такі риси у молоді людини під час навчання, потрібний синтез зусиль педагогів, батьків і громадськості.

Неординарну, а тому складну і цікаву тему «Бути психологом самому собі — сенс життя Василя Сухомлинського» обрала студентка спеціальності «Українська мова та література» Ірина Жолоб. Вона відзначає, що, на думку Василя Сухомлинського, психологія людини зосереджується на формуванні духовно-морального образу особистості. Такий підхід акумулюється в тезі: найбільша біда людини — це чужа біда, а її найбільша радість — принести радість іншому. Тільки при такому підході до виховання ідея добра і прагнення творити добро стають орієнтиром життєвої практики та мірилом вчинків, сенсом життя людини. У доповіді стверджується, що розуміння та відчуття краси у педагога виступають могутнім джерелом самовиховання, формування креативної особистості. У цьому аспекті основна краса — це краса людського вчинку. А така краса осмислюється словом і словом оцінюється. Тут слово — дзеркало душі й інструмент педагога-наставника. Звідси — моральний імператив Василя Сухомлинського: людина, яка з істинною повагою ставиться до себе, буде поважати інших людей, колектив, суспільство.

Доповіддю «Василь Сухомлинський про науково-педагогічні дослідження» професор кафедри педагогіки

та психології Олександр Безносук організував учасникам ювілейних читань віртуальну екскурсію по творчій майстерні науковця, теоретика української педагогіки та практики української національної школи. Доповідач наголосив, що Сухомлинський одним із перших розпочав перехід від практики авторитарної педагогіки до ідеї гуманістичного розвитку особистості, від фрагментарної до безперервної освіти, від фронтальної організації навчання — до індивідуальної. Як представник науки про школу, Василь Сухомлинський сповідував, пропагував і розробляв ідею творчого науково-педагогічного дослідження. Його вихідна установка: педагогічна діяльність за своєю структурною логікою та філософською основою має творчий характер, а тому неможлива без елементу дослідження, що завершується новими науковими узагальненнями. Видатний педагог і його послідовники в основному дотримуються такої методології наукового пошуку: актуальність проблеми та завдання щодо її вирішення, визначення основних понять дослідження, пошук оптимальних шляхів і способів вирішення проблеми, аналіз результатів науково-творчого пошуку, формулювання та обґрунтування конкретних висновків. Вчитель, як і науковець, вважає Василя Сухомлинського, повинен володіти технологією дослідження, щоб виявляти причинно-наслідкові зв'язки між педагогічними факторами, що зменшують ризик невдач і наближують очікуваний результат. Без вивчення фактів, нагадує доповідач слова Сухомлинського, немає передбачення творчості, інтересу до педагогічної роботи, повноцінного духовного життя. Відчуття себе як творця педагогічного явища — це необхідність і потреба в постійному оновленні та збагаченні знань. Така думка залишається актуальною і для сучасної школи. Знати дитину, яка була і залишається найважливішим об'єктом науково-педагогічного дослідження, — основа наукового пошуку. Необхідно згадати

слова Сухомлинського про знання вчителем свого предмета. Чим краще знає вчитель свою дисципліну, тим легше учневі засвоювати навчальний матеріал. Учений-педагог підкреслював, що у науково-педагогічному дослідженні суттєве значення має педагогічний досвід дослідника. Педагогічна творчість Василя Сухомлинського, його науково-педагогічні ідеї залишаються актуальними і для школи XXI століття.

Учасники читань оглянули тематичну виставку літератури, підготовлену працівниками бібліотеки академії з нагоди 100-річчя від дня народження класика вітчизняної педагогіки.

Ольга СТАВІНСЬКА

ТВОРЧІСТЬ СУХОМИНСЬКОГО В ЛІТЕРАТУРІ

«Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилинкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний». Це не просто слова, а життєве кредо Василя Олександровича Сухомлинського. Слід, який він лишив по собі, перетворився на життєву дорогу для багатьох поколінь вітчизняних та зарубіжних педагогів.

Василь Сухомлинський є автором 48 монографій, більше 600 статей, 1500 оповідань, притч і казок. Найвідоміша його праця — «Серце віддаю дітям», перекладена тридцятьма мовами світу і перевидана 54 рази. Загалом твори В.О. Сухомлинського видано 53-ма мовами світу накладом майже 15 мільйонів примірників. Його книги присвячені головним чином вихованню і навчанню молоді, активному залученню батьків до педагогічного процесу. Коли через 30 років педагогічної діяльності його запитали, що було найголовнішим у його житті, він без роздумів відповів: «Любов до дітей».

Ювілей Сухомлинського став хорошим приводом для того, щоб згадати великого педагога, проаналізувати відомі, маловідомі і зовсім невідомі матеріали його педагогічної спадщини. Дискусія навколо новаторських ідей Василя Олександровича, що почалася 40 років тому в радянській педагогічній пресі, продовжується до сьогоднішнього дня. З оригіналами цієї полеміки в хронологічному і логічному порядку пропонуємо ознайомитись в книзі дочки педагога, доктора педагогічних наук Ольги Сухомлинської.

У виданні «Етюди про В.О. Сухомлинського. Педагогічні апокрифи» історія сама, своїм голосом говорить про резонанс у суспільстві, викликаний новаторською методикою педагога. Значним чином він подіяв не тільки на В.О.Сухомлинського, його творчість, але й у великій мірі на подальший розвиток педагогічної науки і шкільної практики в країні. «Цією книгою я віддаю свій борг батькам, батькові і мамі. Захоплюючись тим, як вони жили, що робили, у що вірили, як працювали, я хочу поділитись цим із вами, читачами цієї книги», — написала автор у передмові.

Сухомлинський створив оригінальну педагогічну систему, що ґрунтується на принципах гуманізму, на визнанні особистості дитини найвищою цінністю, на яку повинні бути орієнтовані процеси виховання й освіти, творча діяльність згуртованого колективу педагогів-однодумців та учнів. Василю Олександровичу разом з колективом Павлівської школи впроваджував у педагогічну практику гуманістичні засади, в основі яких — любов, повага, доброта, чуйність і довіра до учня, глибоке і всебічне вивчення особистості школяра. Як втілювалися ці ідеї в практику, йдеться в упорядкованому виданні С.Заволоки «Спогади про Сухомлинського». Серед авторів пропонованої книжки — рідні та близькі видатного педагога, шанувальники його таланту, вчителі Павлівської школи, учні — усі, хто знав Сухомлинського, спілкувався з ним. Переважна більшість спогадів написана спеціально для збірника, деякі передруковані з періодичних видань. Вони доповнюють те, що було досі відомо про нього. Автори розповідають, як жив, трудився, спілкувався з людьми, любив, навчав і виховував дітей видатний педагог, як своєю працею утверджував нове, прогресивне в педагогіці.

Пошуки і знахідки, думки і досвід В. О. Сухомлинського, проблеми творчого впровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в практику роботи освітніх закладів Кіровоградщини, вплив особистості Василя Олександровича на роботу колективу Павлівської середньої школи висвітлено в книзі Н. А. Калініченко, Г. М. Перебийніс «Сучасники В.О.Сухомлинського».

Особливу увагу приділено розвитку творчості, ініціативи, професійної майстерності, самовідданості в педагогічній практиці директорів шкіл, вчителів, працівників відділів освіти, методистів.

Творчому розвитку педагогічних ідей вчителя, директора школи, вченого, мислителя, письменника В.О. Сухомлинського в умовах сучасної школи присвячено книгу Г.Клочек «Константи Василя Сухомлинського».

У трьох статтях, написаних в есеїстичній манері, Григорій Клочек піднімає ряд проблем, що стосуються сучасного осмислення особистості Василя Сухомлинського, його педагогічної спадщини, яка, на думку автора, є невичерпаною, тому що тримається на ствердженні трьох основних загальнолюдських цінностей: Любові, Добра та Краси.

У літописі історії педагогіки та школи назавжди вкарбувалося ім'я видатного педагога і вченого, воно набуло великої популярності в нашій країні і за кордоном. Його життя і педагогічна творчість — приклад подвижництва і високої громадянськості. Про життя, присвячене любові до своєї професії, розповідає книга А.Борисовича «В. О. Сухомлинський: книга для учнів».

«Людина лише тоді людина, коли вона людству друг» — ці слова якнайкраще підходять до особистості самого Василя Олександровича. Його називають великим діячем освіти, якому були властиві подвижництво, повна самовіддача, благородство. Сільський учитель і оригінальний теоретик педагогіки, талановитий директор школи, автор сотень віршованих і прозаїчних мініатюр, дуже скромна і сором'язлива людина, безстрашний, яскравий полеміст і публіцист — такою цілісною натурою постає перед нами В. О. Сухомлинський в повісті І. Цюпи «Василь Сухомлинський (Добротворець)».

Любов до дитини, ствердження добра, виховання красою — це три константи, «три кити» гуманної педагогічної системи Сухомлинського. Записи своїх розмов з Учителем на теми виховання використав письменник Борис Тарковський у своєму творі «Повість про вчителя Сухомлинського». Автор добре знав Сухомлинського особисто і розкриває образ людини дивовижної чистоти і благородства, яка зробила сенсом свого життя професію педагога, відданого високому ідеалу.

У багатьох напрямках педагогічної науки Василь Сухомлинський випередив час. Його педагогічну систему відрізняли певний романтизм і завищені очікування. Але коли в нації з'являється прагнення до самовдосконалення, тим більше вона починає приділяти увагу школі, проблемам виховання, тоді обов'язково актуалізується інтерес до спадщини Сухомлинського, який стверджував, що «всье життя людини, все життя нашого суспільства залежить вирішальною мірою від того, яка буде моральна серцевина у нашої людини».